

УДК 332.1

А.В. Драбанічкандидат економічних наук, доцент
Вінницький фінансово-економічний університет**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ РИЗИКОМ І ПРИБУТКОМ СТРАХОВИКА**

Розглянуто механізми аналізу та визначення оптимального варіанта страхового ринку та прибутку страховика в процесі страхування. У роботі розглянуто варіанти співвідношення між ризиком і прибутком страховика для забезпечення стабільного функціонування страхової організації. Вирішення цієї проблеми здійснюється шляхом пошуку страховиком такої комбінації співвідношення, як "ризик – прибуток", яка забезпечує найбільшу прибутковість за даного або меншого рівня ризику.

На основі проведеного експерименту здійснено оцінювання рівня прибутковості та фінансового стану страхових організацій.

Ключові слова: страховик, страхова організація, ризик, прибуток, невизначеність, страхування, фінансові ресурси, економічний аналіз, витрати, страховий ринок.

I. Вступ

Галузева структура страхового ринку України динамічно розвивається, про що свідчать позитивні тенденції у процесі виявлення потреби у страховому захисті всіх суб'єктів господарювання та громадян, і формування механізму задоволення цих потреб та реалізації фінансових інтересів страховиків і страхувальників.

Страховий ринок являє собою складну, багатофакторну, динамічну, відповідним чином структуровану систему. Ця система реально функціонує, а отже, відповідно взаємодіють усі складові страхового ринку, котрий можна розглядати як єдність внутрішньо організованої системи та зовнішнього стосовно цієї системи оточення. Внутрішня система страхового ринку взаємодіє із зовнішнім середовищем. Вони взаємозумовлюють одна одну, взаємодоповнюють страховий простір у цілому [1].

Діяльність компанії, у свою чергу, залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників. До внутрішніх можна зарахувати неефективність андеррайтингової політики й політики перестраховування, вибір напрямів інвестування коштів страхового фонду та кваліфікацію персоналу. Найважче передбачити й управляти зовнішніми джерелами ризику, а саме: дохідністю (прибутковістю), імовірністю настання страхового випадку, спроможністю населення купувати страхові послуги та його потребою у страховому захисті.

Діяльність страховика саме у внутрішній системі страхового ринку спонукає до формування попиту на страхові послуги, сприяє зростанню обсягу та асортименту пропозиції, страхових продуктів і таким чином створює належні умови для управління

і контролю з боку страховика ситуації у внутрішній системі.

Для забезпечення своєї діяльності страховик формує й використовує кошти страхового фонду, виплачуючи страхове відшкодування страхувальнику та фінансуючи власні витрати з утримання страхової компанії. Фінансова стійкість забезпечується на основі прогнозування надходжень і видатків.

Для дійсного врегулювання параметрів прибутковості та ризиковості на оптимальному рівні страховику необхідно цілеспрямовано й активно управляти ризиком, а це, як відомо, є процесом досить складним і багатоетапним. Складний тому, що визначається дією багатьох факторів ендогенного та екзогенного характеру, а поетапний тому, що процес регулювання ризику передбачає наявність певної послідовності в діях як страховика, так і страхувальника, до того ж вимагається досягнення взаємоузгодженості їхніх дій.

В Україні цими страховими проблемами займається широке коло вчених. Їх дослідження різнопланові і стосуються як політичного апарату, так і з'ясування зовнішніх можливостей поліпшення страхової справи, особливо що стосується внутрішніх можливостей розвитку страхових компаній. У цьому контексті великий загал науковців предметно досліджує ресурсний, інноваційний потенціал страховиків. Однак праці науковців, які займаються вивченням потенціалу страхової справи, здебільшого мають узагальнюючий характер, не виокремлюючи особливості співвідношення ризикованості та прибутковості страховика в умовах невизначеності. Певною мірою ці питання порушуються у дослідженнях М.М. Александрова [1], А.Л. Баранова [2], Т.П. Боднар [3], Т.В. Головач [4], В.В. Лук'янова, які оперують поняттям страхового ринку, фінансової діяльності, рентабе-

льності, прибутковості та інших страхових проблем.

Зважаючи на те, що питання формування та оцінювання оптимального співвідношення між ризиками і прибутком страховика досі залишаються складними, а методики недостатньо розроблені й обґрунтовані, дослідження механізмів аналізу та визначення оптимального варіанту страхового ризику та прибутку страховика є актуальним і важливим завданням.

II. Постановка завдання

У реальній ситуації проблема при прийнятті рішення страховиком зумовлена наявністю ряду факторів невизначеності, які завчасно непередбачені, що пов'язано з ризиком. Страховий ризик [5; 6] як поняття багатозначне. Найчастіше страховим ризиком називають: 1) подію або сукупність подій, за настання яких страховик має виконати свої основні зобов'язання – виплатити страхові відшкодування (страхові суми); 2) ймовірність настання небезпеки; 3) зв'язок ризику з конкретним об'єктом. Таким чином, ризик – це об'єктивно-суб'єктивна категорія, пов'язана з подоланням невизначеності, випадковості, конфліктності в ситуації неминучого вибору, що відображає сутність досягнення суб'єктом очікуваного результату. В основному це стосується вчених-економістів, які підходять до ризику як до втрат, небезпеки, невпевненості, котрі призводять до збитків [6].

Такий підхід базується на положеннях ризик-менеджменту, що не враховує специфіки формування прибутковості страхової організації. У ринкових умовах дуже важливо для забезпечення стабільного функціонування страхової компанії прогнозування її фінансових результатів у ринкових умовах, а отже, потрібні теоретичні і практичні дослідження в цьому напрямі з урахуванням

специфіки ринкових механізмів. У зв'язку з цим це питання завжди залишалось складним ще й тому, що страховики не завжди можуть використовувати дієві механізми аналізу, які й досі недостатньо розроблені та обґрунтовані для визначення оптимального варіанта ризику і прибутку.

Тому важливо знайти оптимальні підходи, методичні важелі оцінювання страхового ризику, встановити його значущість, імовірність того, що подія дійсно здійснюється і як це вплине на ситуацію при порівнянні страховиком рівня ризиковості та прибутковості.

Мета статті – пошук оптимальної, найраціональнішої комбінації, при якій страховик, комбінуючи співвідношення “ризик – прибуток” та обираючи найкращі варіанти, зміг би забезпечити найбільшу прибутковість за даного або меншого рівня ризику.

III. Результати

Розглянемо більш детально можливий пошук страховиком співвідношення між ризиком та прибутком, за якого ніяке інше співвідношення не може гарантувати меншого рівня ризику при даному розмірі прибутку [3].

Відомо, що страховик вбачає свій економічний інтерес у тому, що за певних обставин ризик не реалізується, певна подія не відбувається, і він отримує сплачену страховальником премію для власного використання. Це спонукає страховика до пошуку дієвих механізмів обмеження втрат від можливого настання застрахованого ризику. Страховальник платить за гарантію підтримки у скрутних умовах, за впевненість у стабільному розвитку, за можливість забезпечення безперервності процесу відтворення.

Аналіз підходів [1; 3–5] та пошук страховиком оптимального співвідношення між ризиком та прибутком можна показати графічно (див. рис.).

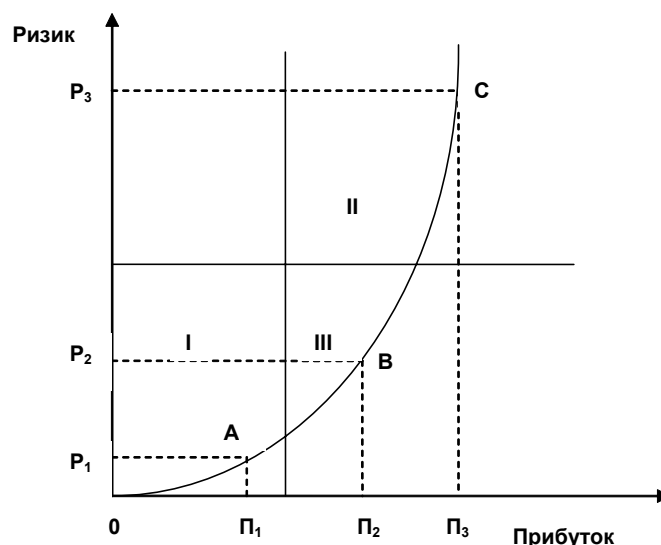

Рис. Взаємозумовленість прибутку та ризику

Практика страхового бізнесу свідчить, що оптимальне співвідношення між ризиком та прибутком досягається за умови об'єктивного порівняння страховиком показників ризиковості та розмірів прибутковості від страхової та інвестиційної діяльності [7]. Встановлюючи точку оптимальності (ризик – прибуток) у зоні I (т. А), страховик бере на себе незначний ризик (P_1), але водночас він не має надійних гарантій отримати мінімальний необхідний прибуток (Π_1), що може призвести до економічних ускладнень у майбутньому.

Обираючи точку оптимуму (ризик – прибуток) у зоні II (т. С), страховик бере на себе надмірний ризик, і ймовірність отримання прибутку (т. Π_3) стає для нього надто невизначеною, а отже, рівень ризиковості для страховика у зоні II (т. P_3) найбільший, а це, по суті, унеможлиблює, зводить нанівець його діяльність за таких стартових умов проведення страхових операцій. Зона критичного ризику II має такий рівень ризиковості, за якого страхова компанія може втратити увесь валовий прибуток. У цій зоні страхова компанія може проводити інвестиційну діяльність у певних галузях економіки, купувати цінні папери акціонерних товариств, нерухомість. Дії страхової компанії у зоні критичного ризику мають обмежене поле, вимагають оперативного аналізу і серйозних моніторингових спостережень та маркетингових досліджень, що необхідні для прийняття рішень, адекватно реагуючих на зміну фінансових показників, кон'юнктури ринку. Саме в цій зоні рівень ризику настільки високий, а ймовірність його прояву така значна, що страхова установа може втратити не лише усі свої прибутки, а й виявитися банкрутом, неспроможним виконати свої страхові зобов'язання перед страхувальником. До надмірно високого ризику для страховика належать операції зі страхування кредитів без належної застави, участь в інвестиційних проектах без гарантій банків і без належної перевірки професійної підготовленості та платоспроможності замовника.

У пошуках найсприятливіших умов щодо страхового бізнесу для страховика має сенс варіант обрання точки оптимуму співвідношення (ризик – прибуток) у зоні III (т. В). Саме в зоні III найповніше урівноважуються розміри прибутку (т. Π_2) та рівень ризиковості (т. P_2). Отже, саме ця зона може виявитися найсприятливішою для страховика, найважливішою для його страхових взаємовідносин з іншими суб'єктами ринку. Тобто у зоні III урівноваження ризику дає змогу страховику сподіватись на стабільний і гарантований прибуток. Перебуваючи у цій зоні, страховик передбачає отримати запланований прибуток повністю або втратити

незначну частину прибутку. Для зони III характерна інвестиційна діяльність страховика з державними цінними паперами, муніципальними цінними паперами, а також з фінансовими інструментами, що видаються під гарантію держави або Національного банку.

При досить високому ступені ризику страховики іноді приймають варіант рішення з трохи меншою ефективністю, але з шансами на вигідну й успішну реалізацію проекту. Таке виявляється у випадку, коли створюється вірогідно рівні можливості для прояву ризику страховика й страхувальника. У цьому випадку при кількісному оцінюванні ризику слід розрізняти розмір реальної вартості, яка піддається ризику, і величину очікуваного прибутку або збитку, які оцінюються з тією чи іншою мірою невизначеності. Кількісне оцінювання невизначеності та ризику має здійснюватися на основі імовірнісних розрахунків. Автор доходить висновку, що в цьому випадку при вирішенні економічних проблем в умовах ризику і невизначеності слід використовувати принцип мінімаксу, який відомий у теорії ігор [7]. У процесі змістовного опису вихідних даних страховик при прийнятті рішення має можливість врахувати витрати ресурсів у досягненні вигоди і їх взаємні зв'язки. Найкращим рішенням в умовах невизначеності буде те, яке максимізує мінімум можливої вигоди страховика. На основі матриці доходів, щоб виділити максимінну стратегію, достатньо для кожної з них визначити можливі найгірші варіанти і потім вибрати варіант, який дає найбільше значення мінімуму.

У змістовному плані страхова компанія, як і будь-який суб'єкт підприємницького господарювання, у процесі своєї діяльності порівнює можливий прибуток, який можна отримати з рівнем ризику, що бере на себе при укладанні договору зі страхувальником, тобто страховик постійно шукає варіанти аби мінімізувати ризик та максимально збільшити прибутковість своєї діяльності. Комбінуючи співвідношення “ризик – прибуток” та обираючи найкращі варіанти, страхова компанія шукає оптимальну, найраціональнішу комбінацію, за якої ніяке інше співвідношення між ризиком та прибутком не може забезпечити більшої прибутковості за даного або меншого рівня ризику. Страховик цілеспрямовано шукає таке співвідношення між ризиком та прибутком, за якого ніяке інше співвідношення не може гарантувати меншого рівня ризику при даному розмірі прибутку.

IV. Висновки

Таким чином, на підставі викладеного автор робить висновок, що важливим для страховика є аналіз ланцюга “причина – подія – наслідки”, а також прибутковості як за окремими видами страхування, так і в ціло-

му по страховій компанії. Ефективність формування оптимального співвідношення між ризиком і прибутком можна визначити за формулою рівня прибутковості [3]:

$$РП = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Витрати}}$$

На основі отриманих показників рівня прибутковості страховик має механізм оцінювання ефективності, аналізу її динаміки та результатів діяльності з окремих видів страхування. Такий підхід дає можливість для подальших досліджень щодо вдосконалення методик поглибленої системи розрахунків індексів середніх величин та індексного аналізу динаміки прибутку.

Провівши діагностику в страхових організаціях Вінницького регіону, можемо зробити висновок, що запропоновані методи дали позитивний результат стабільності їх фінансового стану та низьку ймовірність банкрутства, зменшено вимоги страхових сум при закінченні дії договорів страхування. Показники управління ризиком стали більш чутливими до змін економічних процесів, містять належну репрезентативність, зіставність та порівняльність даних.

Список використаної літератури

1. Александрова М.М. Страхування : навч. посіб. / М.М. Александрова. – К. : ЦУЛ, 2002. – С. 5–14.
2. Баранов А.Л. Ідентифікація страхових ризиків та її значення для управління страховим портфелем / А.Л. Баранов // Фінанси України. – 2011. – № 8. – С. 115–124.
3. Боднар Т.П. Методи розрахунків та оцінки страхових послуг : навч. посіб. / Т.П. Боднар. – Вінниця : ВіРЕУ, 2000. – С. 13–19.
4. Лук'янова В.В. Економічний ризик : навч. посіб. / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. – К. : Академвидав, 2007. – С. 22.
5. Приймак В.І. Прогнозування фінансових потоків компанії зі страхування життя на основі методів імітаційного моделювання / В.І. Приймак, О.І. Корчевський // Фінанси України. – 2011. – № 9. – С. 8–94.
6. Хлівний В.К. Інноваційні підходи до управління діяльністю страхової компанії / В.К. Хлівний, О.В. Баранова // Фінанси України. – 2011. – № 11. – С. 113–118.
7. Шірін'як Л.В. Комплексна оцінка конкурентного середовища на ринку страхових послуг / Л.В. Шірін'як // Фінанси України. – 2011. – № 7. – С. 73–84.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2013.

Драбанич А.В. Методические подходы к формированию и оценке оптимального соотношения между риском и прибылью страховика

Рассмотрены механизмы анализа и определения оптимального варианта страхового рынка и прибыли страховика в процессе страхования. В работе рассматриваются варианты соотношения между риском и прибылью для обеспечения стабильного функционирования страховой организации. Решение этой проблемы ведется путем поиска страховиком такой комбинации соотношения, как "риск – прибыль", которая обеспечивает наибольшую доходность при данном или меньшего уровня риске.

На основе проведенного эксперимента осуществлена оценка уровня доходности страховика и финансового состояния страховых организаций.

Ключевые слова: *страховик, страховая организация, риск, прибыль, неопределенность, страхование, финансовые ресурсы, экономический анализ, расходы, страховой рынок.*

Drabanich A. Methodical approaches to forming and evaluating of optimal correlation between risk and profit of insurance agent

The mechanisms of analysis and determining of optimal variant of insurance market and profit of the insurance agent during the insurance process are considered. In the work the variants of correlation between risk and profit of insurance agent for supplying of the stable functioning of the insurance organization are examined. The solving of this task is done by searching by the insurance agent such combination of correlation as risk – profit, which can supply the highest profit at the given or smaller level of risk.

At the basis of the experiment done, the evaluation of profit level and financial state of insurance organizations is carried out.

Key words: *insurance agent, insurance organization, risk, profit, uncertainty, insurance, financial resources, economic analysis, expenses, insurance market.*